

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Béne wha lhall, béne lo ya'a: identidad y etnicidad en la Sierra Norte Zapoteca de Oaxaca

Ríos Morales, M.J.

Citation

Ríos Morales, M. J. (2011, December 1). *Béne wha lhall, béne lo ya'a: identidad y etnicidad en la Sierra Norte Zapoteca de Oaxaca*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/18168>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/18168>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

NEDERLANDSE SAMENVATTING (resumen en holandés)

Béné Wha Lhall, Béné lo Ya'a. Identiteit en Ethniciteit in de Sierra Norte Zapoteca van Oaxaca, door Manuel de Jesús Ríos Morales.

Dit proefschrift beoogt een bijdrage te leveren aan een beter begrip van de etnische identiteit van de Zapoteken in de Sierra Norte van de Mexicaanse deelstaat Oaxaca, en aan de vorming van een inheemse kritische onderzoeksagenda die gericht is op de decolonisatie van culturele memorie en maatschappelijke realiteit in Mexico en de Amerika's. Bij de analyse van de realiteit van een specifiek inheems volk heden ten dage, worden we geconfronteerd met belangrijke vragen, niet alleen: 'Wie zijn de Zapoteken in de Sierra Norte van de Mexicaanse staat Oaxaca, wat zijn hun kenmerken?', maar ook 'Hoe zien en representeren zij zichzelf en hoe construeren zij hun culturele identiteit in hun eigen termen? 'Hoe vinden processen van identiteitsvorming plaats binnen een context van opgelegde en gestigmatiseerde 'alteriteit'? Hoe worden vormen van etnische representatie gecreëerd en gerecreëerd in een situatie van colonialiteit en sociale ongelijkheid? Hoe wordt etnische identiteit geconstrueerd in een context van moderniteit en globalisering: welke rol hebben culturele memorie en wereldbeeld hierin?

We moeten er daarbij op letten dat identiteiten niet vast omschreven en onveranderlijk zijn, maar dynamisch producten van historische ervaringen en zelf-percepties, geconstrueerd in een dialectiek van gelijkheid en verschil, continuïteit en verandering, en doorgegeven middels complexe processen van socialisatie, als uitingen van een sociaal, cultureel en / of politiek project c.q. praxis.

De auteur benadert deze materie niet alleen vanuit een academische achtergrond, maar ook vanuit insider inzichten voortkomend uit gedeelde ervaringen, aangezien hij zelf behoort tot de Zapoteekse gemeenschap. Deze conditie impliceert een zgn. 'emic perspectief', of liever een wens om deze kwesties - en de bestaande literatuur - kritisch te analyseren vanuit de visie van dit volk. Een van de doelen is om de relevante Zapoteekse concepten en termen te ontdekken of te construeren.

Het proefschrift begint met een beschrijvend overzicht van *la Sierra Norte Zapoteca*, het grondgebied van de Hoogland Zapoteken in de Mexicaanse deelstaat Oaxaca, een gebied met grote diversiteit en ongelijkheden, met tegelijkertijd belangrijke vormen van etnisch-culturele continuïteit, waarbij weerstand tegen koloniale onderdrukking wordt gecombineerd met de creatie van nieuwe vormen en betekenissen. Traditioneel werden de lokale omstandigheden voor een groot deel bepaald door een plattelandseconomie bestaande uit agrarische productie in combinatie met diverse niet-specialistische activiteiten, vooral voor eigen consumptie en levensonderhoud. Meer recent vinden echter belangrijke veranderingen plaats. Veel gemeenschappen zijn ingevoegd in de (inter)nationale context van modernisering en globalisering. Sommige gemeenschappen met meer economische bronnen, bijvoorbeeld hout, hebben productieve projecten ontwikkeld. Ook grootschalige migratie is inmiddels een belangrijke factor. Dus zijn mensen in het hele gebied - en daarbuiten – geïnvolveerd in een veelheid van werkzaamheden en beroepen. Dit verplicht ons af te stappen van de traditionele essentialistische karakterisering van inheemse volkeren als voornamelijk op het platteland levend met een conservatieve cultuur. Aan de andere kant worden veel ervaringen nog gekarakteriseerd door een specifieke, religieus geladen voorstellingswereld van ruimte-tijd-leven in nauwe samenhang met een als heilig beschouwde natuur en universum. De gemeenschap zelf is een determinante symbolische sfeer, waarin identiteit wordt gevormd door het delen van levenswijzen, ervaringen en maatschappelijke idealen. Een traditioneel systeem van consequenties heeft voor *agency* en de verschillende levensomstandigheden.

Het proefschrift vervolgt met het bespreken van moderniteit, globalisering en migratie als onderdelen van een groot proces dat de inheemse gemeenschappen diepgaand beïnvloedt. Aan de ene kant heeft dit een negatief effect (traditionele kennis, idealen en culturele kenmerken gaan verloren), aan de andere kant heeft het geleid tot een reactie: nieuw cultureel bewustzijn, inspanningen om de lokale organisatie te versterken, alsmede de eenheid van de gemeenschap en etnische identificatie processen op het lokale en internationaal niveau. Met Deleuze en Guatari kunnen we

spreken van deterritorialisering y reterritorialisering van identiteiten. Dit proces - de reconfiguraties van identiteiten in de context van moderniteit en migratie - is van vitaal belang voor de nieuwe generaties, bij de constructie van een nieuw, inclusief discours. Etnische identiteit wordt verbonden met sociale idealen, hetgeen in de politieke arena leidt tot het fenomeen van etniciteit. Bij het ontwikkelen van een postkoloniaal perspectief op de inheemse conditie stuiten we op de problemen van de dichotomie tussen een essentialistische visie en een relativistische / constructivistische / dynamische visie op identiteit. Spivak's concept van "strategisch essentialisme" is een waardevol middel om een politiek standpunt in te nemen en tegelijk recht te doen aan zowel de aanwezigheid van traditionele cultuur als de moderne sociale transformaties en hybridiseringsprocessen.

Een poging tot begrip van de wijze waarop de Zapoteekse werkelijkheid vanuit verschillende gezichtspunten wordt omschreven en benaderd, betekent een confrontatie van de traditionele Zapoteekse concepten over leven, religie, heilige tijd en ritueel landschap, verwantschap en sociale structuur, met externe paradigma's, zoals de verschillende antropologische stromingen en de zich ontwikkelende postkoloniale theorie. Een cruciaal principe in de Zapoteekse culturele memorie is de band van de mensheid met een heilige kosmische orde. Aan de andere kant is de conditie van colonialiteit fundamenteel voor het begrijpen van zowel de huidige sociaal-economische omstandigheden, en de bestaande vormen van discriminatie en onrecht, als de gehanteerde wetenschappelijke paradigma's. De representatie van inheemse volkeren is – in het verleden en nog steeds - geconstrueerd op basis van een beschouwing van deze volkeren als een subalterne "ander". Daarom spreken meerdere moderne studies over hen nog steeds in termen van "minderheden", etnische groepen " e.d. in plaats van hen te erkennen en te herwaarderen als "volkeren" met recht op zelfbeschikking.

Bij de verdere bespreking van het begrip 'identiteit' wordt gepaste aandacht besteed aan de bijdragen van postkoloniale theorievorming (Said, Bhabha en anderen). De focus op een volk als 'zelf' moet niet worden geïnterpreteerd als een terugkeer naar een idyllisch verleden, noch als neo-indiaans separatisme. Etniciteit is op te vatten als

een poging tot identificatie en verdediging van die filosofische, epistemologische en communautaire principes die de culturele horizon en het civilisatieproces van de volkeren in kwestie hebben gedefinieerd, kortom tot een herstel van de humanistische visies van een cultuur om te komen tot een meer humane wereld. Sociale identiteiten zijn krachtige denkbeelden, die niet gedefinieerd worden door de aanwezigheid of afwezigheid van bepaalde eigenschappen of attributen, maar die bij wijze van spreken "rizomatische" processen zijn, in permanente reconfiguratie en interactie met anderen. Door deze processen verbindt een volk zijn symbolisch universum, culturele memorie, sociale idealen en historische ervaring met een strijd voor etnische waardigheid en een politiek project om de eigen toekomst te bepalen.

Vanuit deze gedachtegang onderzoekt het proefschrift de bijzondere conditie van het Zapoteekse volk, zowel qua elementen van het cultureel-linguïstische erfgoed, als qua gevolgen van colonialiteit en globale modernisering in een kapitalistische en neokoloniale context. In de XXIe eeuw is het noodzakelijk om nieuwe strategieën en mechanismen te ontwikkelen ter verdediging van dat erfgoed (inclusief land en economische hulpbronnen) als een basis om als volk te kunnen overleven. Zelfbeschikking is het belangrijkste oriëntatiepunt in de verdediging en reconstructie van identiteit, maar ook in een nieuw project van de ontwikkeling van een rechtvaardige samenleving, een natie die respect heeft voor zijn volkeren en hun mensenrechten.